

Fiske i Finland – ett nytryck av en klassiker

Boken *Suomalaisten kalastus I-III*¹¹ av U.T. Sirelius är ett nytryck av en serieutgåva på tre böckerna som utkom 1906–1908. I det aktuella nytrycket finns ett kort förord av docent Teppo Korhonen, etnolog vid Åbo Universitet. Detta verk samt bokens författare, Uno Taavi Sirelius (5.5.1872–24.8.1929) är båda väldigt bekanta för finska etnologer och folklivsforskare. Sirelius kan med råde kallas för den tidiga finska etnologins främsta frontfigur och förkämpe. Han lade grunden för den finsk-ugriska etnologin i Helsingfors då han 1921 utnämndes till professor inom det nygrundande ämnet. Han höll tjänsten ända till sin död 1929. Även om hans tid som professor blev relativt kort så befäste han sin ställning i den finska etnologin genom sin ytterst produktiva karriär.

Sirelius kom ursprungligen från en svenskspråkig familj i Jäskis socken i Södra Karelen där hans far, David Sirelius, verkade som kaplan. Under senare gränsdragningar kom socknen till merpart att tillhöra Sovjetunionen. Sirelius förnamn förfinskades vid inskrivningen till det finska klassiska lyceet i Viborg där han erhöll sin studentexamen 1891. Hans studier fortgick i Helsingfors Universitet och han lär ha ursprungligen ha studerat ämnen som skulle leda till en examen inom juridik eller teologi. Sirelius var även aktiv inom universitetets studentkårer som på den tiden var väldigt aktiva inom hembygdsvetenskap och studenter samlade målmedvetet in allmogeföremål från i universitetens samlingar från sina hemtrakter. Sirelius deltog aktivt i denna verksamhet och fann sin kallelse inom finsk-ugrisk etnologi.

Inom den finsk-ugriska etnologin (kansatiede) som Sirelius företrädde, uppfattades folket på landsbygden och deras kultur som det ”rätta” forskningsobjektet. I fokus för denna forskning var den materiella och sociala aspekten av landsbygdskulturen som förmodades försvinna inom kort. Forskningen präglades av starkt antikvarisk och historisk prägel. Den finsk-ugriska etnologin, som Sirelius gjorde sin karriär inom, vilar på det antagandet att det finska folkets kulturyttringar har sitt ursprung i en gemensam ugrisk källa som var beläget vid Volga-flodens krök i Ryssland. Mot slutet av sina studier beslöt Sirelius för att specialisera sig inom fisketraditionerna i Finland och fann ytterligare kraft i sitt beslut i den ungerska etnologen János Jankó som han hade blivit bekant med. Stommen för hans avhandling utgjordes av det material som insamlats till universitetet etnologiska samlingar av aktiva studenter. Sirelius uppfattade dock källmaterialet för snävt för en doktorsavhandling, det fanns brister i det skrivna mate-

rialet om berörde föremålen. Jankó uppmanade Sirelius till att utföra fältarbete bland ostjakerna (hanterna) för att utöka forskningsmaterialet. Sirelius kom att besöka hanterna i två repriser och reste även flitigt omkring i det egna landet. Detta extensiva fältarbete resulterade i en veritabel skattkista för framtida publikationer; stora mängder bilder och detaljerade skisser över den finsk-ugriska materiella kulturen. Vid genomgång av materialet föddes tanken att publicera detta på det finska språket utöver den tyska avhandlingen. Theodor Schvindt, fil.doktor, tog det första initiativet med att behandla dessa samlingar i en publikation; *Suomalainen kansatieteellinen kuvasto 1: Metsäntähtä ja kalastus* (1905). Sirelius prioriterade sin avhandling men jobbade också en tid parallellt med materialet. Avhandlingen; *Über die Sperrfischerei bei den finnisch-ugrischen Völkern: eine vergleichende ethnographische untersuchung*, utkom 1906, samma år som den första delen av *Suomalaisten Kalastus* publicerades. Sirelius avhandling berör olika metoderna av fördämningsfiske i Finland. Den sista boken i trilogin som utkom 1908 är till sitt innehåll nästan identisk med Sirelius avhandling. *Suomalaisten Kalastus* sammanfaller stilmässigt med Schvindts arbete och man kan konstatera att Sirelius slutförde Schvindts verk och kom dessutom att överskugga honom inom den finsk-ugriska forskningen. En del av materialet i *Suomalaisten Kalastus* återuppstår i Sirelius senare verk *Suomen kansanomaista kulttuuria 1-2* (1919–1921).

Första delen av trilogin inleds med en ingående beskrivning av verktygen och arbetsprocessen som hänförs sig till nät. Genom håvar och fångstkrokar kommer boken in på ljuster och ljusterfiske. Fisk-skytte berörs endast i korthet varefter utrustning för mete, pilkning och fiske med drag presenteras. Både aktiva och passiva metoder redovisas för i detalj. Del I avslutas med en kort redogörelse över det ovanliga sättet att fiska med repögla.

Del två av trilogin inleds med en redogörelse över håvar och håvningsmetoder. Dessa metoder efterföljs av notfisket och det redogörs för samliga notens delar samt olika notfångstmetoder. Verktyg och utrustning som används i samband med dessa fångstmetoder redovisas för i detalj. Torkställningar för nät och strandbyggnader som används för att lagra fiskeutrustningen presenteras vid slutet av den andra delen i trilogin.

Den sista delen i trilogin behandlar den rika variationen av fiskedammar som förekom i Finland, samt fiskekistor och mjärdar. Katsor och ryssjor redovisas också för i den sista delen.

Marcus Lepola

¹¹ Sirelius, U.T. 2009. *Suomalaisten kalastus I-III*. Faximilupplaga. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.